

POSTANOWIENIE

Dnia 20 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania S. sp. z o.o. w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie
z udziałem J. K. i S. sp. z o.o. w W.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 20 sierpnia 2024 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 14 lutego 2023 r., sygn. akt III AUa 2002/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
[...] Oddział w Warszawie na rzecz S. sp. z o.o. w W. i S.1 sp. z
o.o. w W. po 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu
kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym z
odsetkami z art. 98 § 1¹ k.p.c.**

[SOP]

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 14 lutego 2023 r. oddalił apelację
pozanego ZUS [...] Oddział w Warszawie od wyroku Sądu Okręgowego w
Warszawie z 18 maja 2022 r., który uwzględnił odwołanie sp. z o.o. S. i zmienił
decyzję pozwanego z 15 września 2020 r., stwierdzając, że J. K. nie był

pracownikiem tej spółki, lecz tylko zleceniobiorcą sp. z o.o. S.1 i z tego tytułu nie podlegał ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

W takich samych sprawach pozwany twierdził, że ubezpieczeni formalnie zawierali umowy o pracę i umowy cywilne z dwiema spółkami, jednak faktycznie świadczyli pracę na rzecz spółki S., która jest właścicielem spółki S.1.

W tej sprawie Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony J. K. miał umowę o pracę ze spółką S.1 a z drugą spółką miał zlecenie. W ocenie prawnej Sąd stwierdził, iż wskazane przez pozwanego przepisy (w tym art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, art. 58 k.c.) nie dają podstaw „do podstawienia w miejsce pracodawcy innego podmiotu” niż ten, z którym ubezpieczony był związany umową o pracę. Pozwany organ rentowy nie przedstawił żadnych dowodów na potwierdzenie, że pracodawcą ubezpieczonego był spółka S.. Pozwany nie wykazał, że spółka ta doprowadziła do obejścia przepisów dotyczących obowiązkowych ubezpieczeń społecznych.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, dodał, że posiadane wszystkich udziałów w drugiej spółce przez spółkę S. nie wystarcza do stwierdzenia, że ubezpieczony był pracownikiem tej spółki na warunkach określonych w art. 22 k.p., czyli że zawsze spółka właścicielska jest pracodawcą pracownika zatrudnionego w spółce zależnej. Pozwany nie zakwestionował sformalizowanych stosunków prawnych, w tym umowy zlecenia ubezpieczonego ze spółką S., w szczególności nie wykazał, że świadczył on pracę ramach stosunku pracy na rzecz tej spółki. Przedmiotem decyzji było stwierdzenie, że J. K. podlega ubezpieczeniom społecznym jako pracownik spółki S. z tytułu umowy o pracę zawartej z S.1. Jest to inna sytuacja niż uregulowana w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej. Pozwany nie wykazał również, aby strony ustaliły między sobą stosunki prawne w sposób sprzeczny z prawem bądź zmierzający do obejścia prawa (art. 58 k.c.).

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie prawa procesowego i materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.).

Wskazując na podstawy kasacyjne skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 k.p.c. w zw. z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), gdyż skarga jest oczywiście uzasadniona z następujących przyczyn:

- „to podmiot niezgadzający się z treścią decyzji powinien przedstawić argumentację i dowody, ponieważ to ten podmiot z twierdzeń przedstawionych w odwołaniu wywodzi skutki prawne dla niego korzystne,

- Sąd powinien poddać decyzję organu kontroli merytorycznej, a zatem zbadać czy organ rentowy prawidłowo zastosował przepisy prawa przy ustalonym stanie faktycznym, co w przedmiotowej sprawie sprowadza się do ustalenia czy faktycznie nastąpiło tzw. przebicie zasłony korporacyjnej prowadzące do obejścia przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, tj. art. 8 ust. 2a ustawy o sus”.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że zasada wolności umów ma istotne znaczenie w sferze gospodarczej, jednakże nie może być wykorzystywana instrumentalnie, w szczególności do stworzenia zewnętrznych znamion realizowania umowy. Dokonanie czynności prawnych w sposób sprzeczny ze standardami ochrony pracownika należy uznać za działanie sprzeczne z prawem, o którym mowa w treści art. 58 § 1 k.c., a tym samym nieważne. Stan faktyczny w przedmiotowej sprawie sprowadza się do pozoracji polegającej na fikcyjnym podziale pracowników na dwie grupy (zawierając z nimi bądź umowę o pracę bądź umowę zlecenia, powierzając jednocześnie formalne zawarcie w tym samym czasie całkowicie zależnej spółce S.1 Sp. z o.o. naprzemiennie takich samych umów o pracę i umów zlecenia), w celu zamierzonego obejścia przepisów (art. 58 § 1 i 2 k.c.) prawa pracy i ubezpieczeń społecznych prowadzących do naruszenia art. 22 k.p. oraz art. 8 ust. 2a ustawy o sus (w przekonaniu S. Sp. z o.o. uniemożliwiające ich zastosowanie przez organ rentowy).

W ocenie organu rentowego akceptacja tak ukształtowanego stanu faktycznego prowadzi wyłącznie do usankcjonowania nieakceptowalnych społecznie i gospodarczo działań płatników składek, którzy poprzez instrumentalne wykorzystywanie przepisów prawa działają na szkodę ubezpieczonego (dowolne kształtowanie relacji pracodawca - pracownik, zleceniodawca — zleceniobiorca, z pozycji podmiotu dominującego w tych relacjach bez poszanowania praw ubezpieczonego), jednocześnie kształtując przekonanie innych uczestników obrotu prawnego o legalności tego typu działań.

Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2019 r., III PK 64/18, pierwszorzędne znaczenie ma nie tyle treść zawartej między stronami umowy, ile sposób jej wykonywania. Co więcej, sąd może ustalić istnienie stosunku pracy nawet wtedy, gdy strony w dobrej wierze zawierają umowę cywilnoprawną, lecz jej treść lub sposób realizacji odpowiada cechom stosunku pracy. W rezultacie woli stron można przypisać decydujące znaczenie dopiero wtedy, gdy zawarta umowa wykazuje cechy wspólne dla umowy o pracę i umowy prawa cywilnego z jednakowym ich nasileniem. Taki szczególny sposób oceny charakteru prawnego stosunku, w którego ramach jedna ze stron wykonuje pracę na rzecz drugiej, ma na celu ochronę pracownika jako strony słabszej. W praktyce pracodawca wymusza bowiem niejednokrotnie określoną nazwę i treść umowy wskazujące na umowę cywilnoprawną, realizując następnie na jej podstawie stosunek pracy. Powyższe orzeczenie w szczególności powinno być brane pod uwagę przy ocenie, czy w danej sprawie nie dochodzi do ukształtowania stanu faktycznego w sposób wskazujący na przebicie tzw. zasłony korporacyjnej. W polskim systemie prawnym nie zostały skodyfikowane zasady postępowania (przez organy administracji publicznej, państwowej) w przypadku stosowania przez przedsiębiorstwa ww. zasłony. Jednakże z uwagi na doniosłość skutków i konsekwencji jakie jej zastosowanie wywołuje w sferze ekonomicznej państwa jak i jednostki należy rozumieć zasłonę korporacyjną jako odnoszącą się do jednostki gospodarczej, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia owa jednostka gospodarcza składa się z wielu osób fizycznych lub prawnych. Organ rentowy w pełni aprobuje stanowisko wyrażone przez TSUE w wyroku z dnia 15 września 2005 r. (sprawa DaimlerChrysler AG, T-325/01), iż w celu stosowania reguł konkurencji formalna rozdzielnosc dwóch spółek, przejawiająca się w ich odrębnych osobowościach prawnych, nie ma charakteru rozstrzygającego, co jest widoczne w ich postępowaniu na rynku bez względu to, czy działają jako jednostka czy nie. Może się zatem okazać niezbędne ustalenie, czy dwie spółki o odrębnych osobowościach prawnych tworzą lub należą do jednego i tego samego przedsiębiorstwa lub jednostki gospodarczej, która przejawia jednolite postępowanie na rynku”. Organ rentowy w zakresie wykazania ww. zależności ma ograniczone możliwości dowodowe, co nie stoi na przeszkodzie, aby Sąd takie postępowanie dowodowe

przeprowadził (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 27 maja 2022 r., I Aga 229/21).

Ponadto zdaniem organu rentowego ciężar dowodu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych spoczywa na Ubezpieczonych i płatnikach składek, ponieważ to te podmioty kwestionują zasadność/prawidłowość decyzji. W tym miejscu należy wskazać, iż decyzje administracyjne wydawane są przez organ rentowy na podstawie dokumentacji, dowodów przedłożonych przez strony postępowania administracyjnego. Organ rentowy załącza do akt sprawy akta rentowe, które stanowią dowód w sprawie. W oparciu o dowody/informacje znajdujące się w aktach, uzyskane w trakcie toczącego się postępowania administracyjnego organ rentowy dokonuje oceny stanu faktycznego. Ostatecznym wyrazem tej oceny jest decyzja. Z tego powodu nie sposób zgodzić się z Sądem, iż organ rentowy nie przedstawił dowodów na poparcie treści decyzji.

Jeżeli Sąd uznaje dowody przedłożone przez organ rentowy za niewystarczające, powinien szczegółowo uzasadnić swoje stanowisko w taki sposób, by strona miała możliwość jego weryfikacji, co najmniej pod kątem zasadności zaskarżenia wyroku.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołująca się spółka i zainteresowana wniosły o nieprzyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przedsądu i dlatego nie został uwzględniony.

Negatywna ocena wniosku wynika z przyczyn metodycznych i merytorycznych.

Na etapie przedsądu nie rozpoznaje się zarzutów podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Stanowią odrębną część skargi kasacyjnej i podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania. Oznacza to, że nie zastępują podstawy przedsądu, nawet tej szczególnej z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., która jako jedyna ma na uwadze indywidualny interes skarżącego w przyjęciu jego

skargi kasacyjnej do rozpoznania, co odnosi się również do organu rentowego jako strony. Innymi słowy postępowanie kasacyjne nie jest kolejną (powszechną) instancją, wszak skargę kasacyjną wnosi się od prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji, co tłumaczy wymagania stawiane skardze kasacyjnej, w tym przypadku w zgłoszonej przez stronę podstawie przedsądu wraz z jej uzasadnieniem.

Wniosek powołuje art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., zapewne omyłkowo, bo odwołuje się do oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, natomiast nie przedstawia istotnego zagadnienia prawnego (nie zostało sformułowane). Natomiast szczególna podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., to sytuacja inna niż tylko samo naruszenie przepisów w przypadku podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). O ile zasadne podstawy kasacyjne mogą prowadzić do uwzględnienia skargi (art. 398¹⁴ k.p.c. *a contrario*), to szczególna podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. spełnia się dopiero wtedy, gdy samodzielnie wykazuje, że skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna. Na etapie przedsądu skarżący powinien wskazać i wykazać naruszenie przepisów, które w sposób oczywisty prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest oczywiście wadliwy. Brak jest tego we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i w jego uzasadnieniu.

Wbrew założeniem wniosku to pozwany organ rentowy powinien wykazać zasadność decyzji. Wszak to pozwany zarzuca obejście prawa, w sytuacji, gdy zatrudniająca spółka twierdzi, iż działała zgodnie z prawem (art. 6 k.c., art. 232 k.p.c.). Taki rozkład ciężaru dowodu trafnie potwierdził Sąd powszechny.

W aspekcie podstawy materialnej, to wola stron w pierwszej kolejność decyduje o treści stosunków prawnych jakie zawierają (przykładowo art. 11 k.p., art. 353¹ k.c.). Stosunki te nie mogą być sprzeczne z ustawą (art. 58 k.c.). Skarżący nie podważył jednak podstaw faktycznych i materialnych zatrudnienia i to w istocie było zasadniczym przedmiotem sporu.

W sprawie decydowały ustalenia faktyczne, które nie pozwalały na stwierdzenie, iż spełnia się sytuacja z art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych albo że doszło do obejścia prawa (art. 58 k.c.). Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy odmawiając przyjęcia skarg kasacyjnych organu rentowego w

innych sprawach tej samej spółki (por. choćby postanowienia: z 20 lutego 2024 r., II USK 336/23; z 20 marca 2024 r., II USK 192/23).

Należy dodać, że na etapie przedsądu Sąd Najwyższy nie rozpoznaje ponownie sprawy tak jak sąd powszechny. Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami stanu faktycznego stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Odwołanie się do „przebicia zasłony korporacyjnej” nie ma we wniosku zasadnych podstaw faktycznych i materialnoprawnych.

Normy z art. 58 k.c. stanowią klauzule generalne, których stosowanie wymaga wykazania naruszenia podstawowych przepisów prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych.

Brak jest tego we wniosku, bo skarżący nie podważa ustalenia i oceny, że umowa o pracę i umowa zlecenia zostały zawarte zgodnie z wolą stron. Ustalona relacja nie odpowiada i nie jest sprzeczna z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej.

Jak wskazano na etapie przedsądu nie rozpoznaje się zarzutów procesowych podstaw kasacyjnych, gdyż stanowią odrębną część skargi, natomiast wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej samodzielnie nie podważa ustaleń faktycznych, na których oparto zaskarżony wyrok.

W decyzji pozwany odwołał się do art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, jednak przepis ten nie likwiduje odrębności umów o pracę oraz umowy cywilnej z drugim podmiotem i sam w sobie nie jest podstawą do stosowania art. 58 k.c.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie art. 98 § 1, § 1¹, § 3 k.p.c., art. 99 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i stosując odpowiednio do odpowiedzi na skargę kasacyjną stawkę minimalną na podstawie § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

[a!]

